

**AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ**

**ZİHİNSEL VE RUHSAL ENGELLİ BİREYLERE
HİZMET VERECEK ÖZEL BAKIM
MERKEZLERİNİN ÖZELLİKLERİ**

EKİM 2014

İÇİNDEKİLER

1- RUHSAL VE ZİHİNSEL ENGELLİLERE HİZMET VERECEK ÖZEL BAKIM MERKEZLERİNİN ÖZELLİKLERİ	
1.1. Özel Bakım Merkezi Çevresi, Bahçesi ve Giriş	3
1.2. Merdivenler ve Asansörler	3
1.3. Banyo- Tuvaletler	4
1.4. Acil Durum, Güvenlik Önlemleri ve Bina Tesisatı	4
1.5. Özel Bakım Merkezi Binaları	6
1.6. Özel Bakım Merkezi Binalarındaki Bölümlerin Düzenlenmesi	6
1.6.1. Sorumlu Müdür Odası	6
1.6.2. Mutfak- Yemekhane	6
1.6.3. Yatak Odaları	7
1.6.4. Çok Amaçlı Salonlar ve Odalar	7
1.6.5. Sağlık Odası	8
1.6.6. Sosyal Servis	8
1.6.7. İbadethane	8
1.6.8. Misafirhane	8
1.6.9. Bireysel Görüşme Odası	8
1.6.10. Sigara Odası	8
1.6.11. Personel Odası	8
1.6.12. Bekleme Odası	8

1- ZİHİNSEL VE RUHSAL ENGELLİ BİREYLERE HİZMET VERECEK ÖZEL BAKIM MERKEZLERİNİN ÖZELLİKLERİ

1.1. Özel Bakım Merkezi Çevresi, Bahçesi ve Giriş

Özel bakım merkezinin yakın çevresindeki kaldırımlar, yaya geçitleri ve diğer açık alanlarda engellilerin güvenli ve bağımsız kullanımına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Gerekli durumlarda yerel yönetim ve diğer kurumlarla da işbirliği yapılmalıdır.

Her engel grubu için ayrı binalarda hizmet verilmelidir.

Merkez binalarının bahçesinin büyüklüğü, en az yatak odası olarak kullanılacak alanların toplam büyüklüğü kadar olmalı, bahçe çevresi güvenliği sağlayacak ve görünümü bozmayacak şekilde çevrelenmelidir. Binanın dışı engellilerin kurumdan izinsiz ayrılmalarını önlemeye yetecek ancak merkezi hapisane gibi göstermeyecek şekilde düzenlenmelidir.

Bahçede kamelya ve çevre düzenlemesi yapılmalı, bakım hizmeti verilen engel türüne göre engellinin uğraşabileceği hobi bahçesi ve tarım alanları oluşturulmalı, spor ekipmanları düzenlenmelidir. Spor ve diğer etkinlik alanları bahçe kotundan farklı bir kotta bulunuyor ve merdivenle ulaşılabiliriyorsa, merdivende gerekli düzenlemeler, rampa ve işaretlemeler yapılmalı, bu alanlara ulaşımında kullanılacak ulaşılabilir güzergâh ana güzergâhtan farklı ise bu güzergâhlara yönlendirme yapılmalıdır.

Merkezlerde ileride hareket kısıtlılığı olabilecek engelliler öngörülerek binaya girişte engellilerin geçişini engellemeyecek tedbirler (rampa vb.) alınmalıdır. Kaldırım kenarlarında ve kaldırım güzergâhları boyunca yapılacak olan rampaların yüzeyleri sert, sabit, kaymaz ve çok az pürüzlü malzeme ile kaplanmalıdır. Islak ve kuru durumda kaygan malzeme kullanılmış ise kaygan olmayan hale getirilmelidir. Kaldırım ve yaya dolaşım alanı üzerindeki rampaların net genişliği en az 100 cm olmalıdır.

1.2. Merdivenler ve Asansörler

Merkez, binaların düz veya yüksek girişi olan zemin katı ve en fazla ilk üç katında hizmete açılır. Binada asansör zorunluluğu bulunmamaktadır.

Merkezde zihinsel-bedensel ya da ruhsal bedensel gibi birden fazla engeli olan ve hareket kısıtlılığı olan engellilerin bakılması halinde zemin kattaki oda, banyo ve tuvaletler bedensel engellilerin kullanımına uygun olarak düzenlenmelidir.

Binada asansör bulunması halinde asansörler TS EN 81-70 standardı ve 31.01.2007 tarihli Asansör Yönetmeliğinin gereklerine uygun olmalıdır. Asansörlerde kabin önü ve kabin içinde yeterli aydınlatma sağlanmalıdır. Kabinin zemini ıslak ve kuru iken kaygan olmayan nitelikte malzeme ile kaplanmalıdır. Halı ve benzeri malzemeler kullanılmamalıdır.

Merdivenler düz, sabit, dayanıklı ve kaygan (ıslak/kuru) olmayan malzeme ile kaplanmalıdır. Islak ve kuru durumda kaygan malzeme kullanılmış ise kaygan olmayan hale getirilmeli, doğal veya yapay olarak aydınlandığında yansıma veya parlama ile göz almamalıdır. Korkuluklar, dayanan bir kişinin vücut kütlesine dayanabilecek şekilde yere veya duvara emniyetle tutturulmuş olmalı, döner merdivenlerden kaçınılmalıdır. Yayaların merdivenleri kolaylıkla ve emniyetli bir şekilde kullanabilmeleri için, merdivenler koridorlardan daha aydınlık olacak şekilde ışıklandırılmalıdır.

1.3. Banyo- Tuvaletler

Merkezde, her sekiz bakıma muhtaç engelli birey için en az bir banyo, her dört bakıma muhtaç engelli birey için en az bir tuvalet bulunmalıdır.

Tuvalet ve banyoların tabanları ve duvarlarının tamamı yıkamaya elverişli ve tabanları engelli bireyin güvenliğini sağlayacak şekilde kaymayan malzemeyle kaplanmalıdır.

Banyolarda küvet olmamalı, duş teknesi tercih edilmelidir.

Merkezde tuvalet ve banyolarda bulunan aynalar kırılmaz malzemeden yapılmalıdır.

Merkez binasında kaza, hastalık, tedavi vb. gerekçelerle hareket kabiliyeti geçici veya sürekli olarak kısıtlanabileceği öngörülen engelliler için giriş kattaki banyo ve tuvaletler bedensel engellilerin kullanımına uygun şekilde düzenlenmelidir.

Zihinsel ve ruhsal engellilere hizmet verilen merkezlerin giriş katı dışındaki tuvaletler bedensel engellilerin kullanacağı şekilde düzenlenmeyebilir.

Tuvalet ve banyo kapılarının gerektiğinde dışarıdan açılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Engelli tuvaletlerinde acil durum çağrı aparatı, klozetten ve yere düşüldüğünde yetişilebilecek şekilde, ipe çekilerek çalıştırılabilir özellikte olmalıdır.

1.4. Acil Durum, Güvenlik Önlemleri ve Bina Tesisatı

Binadaki tüm mekânlar iyi aydınlatılmış olmalıdır.

Acil durum ihbar sistemi kurulmalı, acil çıkış yolları ve kapıları doğrudan dışarıya veya güvenli bir alana açılacak şekilde olmalı ve çıkışı önleyecek hiçbir engel bulunmamalıdır.

Herhangi bir tehlike durumunda, herkesin binayı derhal ve güvenli bir şekilde terk etmeleri mümkün olmalıdır. Acil çıkış yolları ve kapıları ile buralara açılan yol ve kapılarda çıkışı zorlaştıracak hiçbir engel bulunmamalıdır.

Acil çıkış yolları ve kapılarının sayısı, boyutları ve yerleri özel bakım merkez binalarının büyüklüğüne uygun olmalıdır.

Acil çıkış kapıları dışarıya doğru açılmalıdır.

Acil çıkış kapısı olarak raylı (sürgülü) veya döner kapılar kullanılmamalıdır.

Acil çıkış kapıları, acil durumlarda hemen ve kolayca açılacak şekilde olmalıdır.

Acil çıkış yolları ve kapıları Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliğine uygun şekilde işaretlenmiş olmalıdır. İşaretler uygun yerlere konulmalı ve kalıcı olmalıdır.

Acil çıkış kapıları kilitli veya bağlı olmamalıdır.

Aydınlatılması gereken acil çıkış yolları ve kapılarında elektrik kesilmesi halinde yeterli aydınlatmayı sağlayacak yedek aydınlatma sistemi bulunmalıdır.

Merkezde bulunan tüm alanlardaki kapı, pencere, banyo gibi yapı donanımları kadar, eşyaların raf, dolap ve kulpları güvenli şekilde tasarlanmış, kesici ve çarpma durumunda zarar vermeyecek özelliklerde olmalıdır.

Merkezde bulunan tüm alanlardaki dolaplar kapalı ve duvara sabit olmalıdır.

Merkezde bulunan tüm alanlardaki kalorifer petekleri, pencere parapetleri vb. tehlike oluşturacak bölümlerde sivri köşeli ve çıkıntılı uçlu şekilde zarar verecek özellikler giderilmelidir.

Merkezde bulunan tüm alanlardaki prizler gerekli güvenlik önlemleri alınarak yerleştirilmelidir.

Merkezlerde “Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik” hükümlerine uygun olmalıdır.

Pencere ve balkonlarda bakıma muhtaç ruhsal ve zihinsel engelli bireyler için risk oluşturmayacak şekilde gerekli önlemler alınmalı, engellilerin güvenliğinin sağlanması için balkon, merdiven boşluğu, pencere ve kapılarda düşmeyi engelleyici bariyerler yapılmalıdır. Balkon korkulukları tavan yüksekliğinin yarısından daha fazla olmamalıdır.

Binada duvar, döşeme kolon ve kirişlerde kolay alevlenen yapı malzemeleri kullanılmamalı, duvar iç kaplamaları ısı ve ses yalıtımları zor alevlenici malzemedan yapılmalıdır.

1.5. Özel Bakım Merkezi Binaları

Binanın giriş kapısı eşiksiz olmalı, kapı kolları rahat kavranabilmeli, zil paneli bulunuyorsa, sesli ve ışıklı diyafon sistemi bulunmalı, panel belli yüksekliğe yerleştirilmelidir.

Binada eşik bulunmamalı, dolaşım alanı içinde gereksiz girinti ve çıkıntılardan kaçınılmalı, zorunlu olanların köşeleri yuvarlatılmalıdır.

Binaya girildikten sonra danışma hizmeti vermek üzere erişilebilir bir masa/banko bulunmalı, bankolarda tutunma ve yaslanma barı olmalıdır.

Bina içinde iç kapıların temiz geçiş genişliği en az 90 cm olmalıdır (sedye kullanımının gerektiği odalar ve diğer bölümler için kapıların en az 120 cm olması gerekmektedir).

Kapılar fazla kuvvet gerektirmeden kolay açılabilir nitelikte olmalıdır.

1.6. Özel Bakım Merkezi Binalarındaki Bölümlerin Düzenlenmesi

1.6.1. Sorumlu Müdür Odası:

Merkezin idari iş ve işlemlerinin planlandığı bölüm olup, günlük yaşam aktivitelerinin planlandığı, merkezin iş ve işleyişinin düzenlendiği bölümdür. Mesleki görüşme ve düzenlemeler yapılan sorumlu müdür odasında engelli bireylerin harçlıklarının muhafaza edildiği kasa bulunması gerekmektedir.

1.6.2. Mutfak- Yemekhane:

Mutfak yemek salonu ile ilişkilendirilecek olup; yemek, servis penceresinden (servis penceresi, kayabilen iki kanat şeklinde düşünülecek olup, tepsi ile servis yapılabilir) yapılmalıdır. Zemin döşemesi kaymaz seramik olarak düşünülmelidir. Aydınlatması yeterli olmalı, doğal havalandırma yöntemleri ile havalandırılmalıdır. Havalandırma için gerektiğinde ek önlemler alınmalıdır.

Yemekhane bodrum veya yarım bodrum katlarında olmamalıdır. Zemin döşemesinde kaymaz seramik kaplama tercih edilmelidir. Aydınlatması yeterli, doğal havalandırma yöntemleri ile havalandırılmalıdır. Havalandırma için gerektiğinde ek önlemler alınmalıdır.

Birden çok binada kampüs şeklinde hizmete açılacak merkezlerde kampüs içinde bir binada yemeklerin hazırlanacağı ve pişirileceği bir ana mutfak oluşturulmalı, diğer binalarda ve yemekhanenin bulunmadığı katlarda yemeklerin ısıtılacağı ve servisinin yapılabileceği bir servis mutfağı ve bu mutfakla ilişkilendirilmiş yemek alanı oluşturulmalıdır.

1.6.3.Yatak Odaları

Yatak odaları en fazla üç kişilik olarak planlanmalıdır. Yatak odalarında metrekare hesabı aşağıdaki şekildedir.

Engel Türü	1 Kişilik Oda	2 Kişilik Oda	3 Kişilik Oda
Zihinsel ve/veya Ruhsal Engelli	9 m ²	15 m ²	21 m ²
Zihinsel ve/ veya Ruhsal ve Bedensel Engelli	12 m ²	20 m ²	28 m ²

Oda içinde engelli bireyin rahatlıkla hareket edebilmesi için gerekli geçiş alanı bırakılmalıdır. Odaların zemini kolay temizlenebilir, kaymaz hijyenik malzeme ile kaplanmalıdır. Yatak odaların tefrişatında kullanılacak malzeme, araç gereçler de buna göre düzenlenmelidir. Odalarda her engelli bireyin karyola, gardrop, etejer, koltuk veya sandalyesi olmalıdır. Odada kalan engellilerin kullanımı için masa bulundurulmalıdır.

İç kapılar en az 90 cm genişlikte ve eşiksiz olmalıdır. Odada bulunan tuvalet ve banyonun kapısı dışa açılmalıdır.

1.6.4. Çok Amaçlı Salonlar ve Odalar

Engelli bireylerin günlük yaşam programı içinde çeşitli faaliyetleri gerçekleştirecekleri bu bölümlerde aydınlatma yeterli olmalı ve havalandırılması doğal yollarla sağlanabilmelidir. Bu bölümde korumalı kalorifer sistemi düzenlemeli, kullanılan donatı elemanlarından kaynaklanabilir olası risk ve tehlikelere karşı güvenlik önlemleri alınmalıdır. (Örneğin masa kenarlarının sivri olmaması, dolap veya rafların, televizyonun sabitlenmesi vb.) Zemini kolay temizlenebilir, kaymaz, hijyenik bir malzeme ile kaplanmalıdır. Çok amaçlı salonun tefrişatı, merkezin hizmet verdiği engel türüne göre faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği şekilde yapılmalıdır.

1.6.5. Sağlık Odası:

Sağlık personelinin kontrolünde kullanılan, engelli bireylerin sağlık dosyalarının muhafaza edildiği birimdir. Engellilerin sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ilaç ve diğer malzemelerin muhafaza edildiği birimdir. Yeşil veya kırmızı reçeteye tabi ilaç varsa kilitli alanlarda muhafaza edilmelidir. Engelli bireylerin muayenelerinin yapıldığı sağlık odasında ihtiyaç halinde revir hizmeti de verilir.

1.6.6. Sosyal Servis:

Mesleki personelin çalışmalarının planlandığı, mesleki iş ve işlemleri ile ilgili belgelerin dosyalandığı, engelli bireylerin kişisel dosyalarının bulunduğu, aile görüşmelerinin ve vaka toplantılarının yapıldığı birimdir.

1.6.7. İbadethane:

Merkezde bakım hizmeti alan ve bakım hizmeti veren bireylerin ibadetlerini yapabilecekleri mekânsal düzenlemelerdir. İç donanımı da bu doğrultuda yapılmalıdır.

1.6.8.Misafirhane:

İhtiyaç halinde merkezde kalan engelli bireylerin yasal temsilcileri veya aileleri ile merkez personelinin konaklamaları için düzenlenen mekânlardır.

1.6.9.Bireysel Görüşme Odası:

Mesleki personel veya sağlık personeli tarafından engelli bireyle görüşme veya terapilerin yapılacağı tek kişilik mekanlardır.

1.6.10.Sigara Odası:

Merkezde sigara içen engelli bireyler için buldukları katlarda müstakil bir oda düzenlenir. Bu amaçla kullanılan odaların özel ve yeterli havalandırma sistemi olmalıdır. Tehlike ve risklere karşı gerekli güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir. Bu odada aynı anda en fazla altı engelli birey bir arada bulunabilir.

1.6.11.Personel Odası:

Merkezde görevli personelin giyinme, soyunma ve özel eşyalarını saklama amacıyla kullanacağı mekandır.

1.6.12.Bekleme Odası:

Merkez girişinde yer alan bekleme odası, gerek bakıma muhtaç engelli bireylerin gerekse ziyaretçilerin kullanımına uygun olarak düzenlenmelidir.